

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Daremne żale, próżny trud

Author: Wioletta Hajduk-Gawron

Citation style: Hajduk-Gawron Wioletta. (2018). Daremne żale, próżny trud. W: R. Cudak, W. Hajduk-Gawron, A. Madeja (red.), "Na wrywki : 100 cytatów z polskiej poezji i dramatu, które powinien znać także cudzoziemiec" (S. 87-89). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

Daremne żale, próżny trud

O cytacie

Cytat jest INCIPITEM utworu *Daremne żale* Adama Asnyka, napisanego w 1877 roku:

Daremne żale, próżny trud,
Bezsilne złorzeczenia!
Przeżytych kształtów żaden cud
Nie wróci do istnienia.

Ogólny wydźwięk wiersza zawarty jest w pierwszej strofie, ma charakter apelu do starszego pokolenia (romantyków) o zaprzestanie patrzenia w przeszłość i o pozwolenie na rozwój nowej generacji (w tym też poetów). Cytat jest ilustracją oczywistej prawdy życiowej i następstwa czasu, ponieważ wszystko przecież przemija. Zmiany są nieuchronne, nie warto żałować tego, co było, należy zaakceptować to, co nowe, i dostosować się do współczesności.

O autorze i jego twórczości

Adam Asnyk (1838–1897), pseudonim Jan Stożek, był jedynakiem, o którego staranne wykształcenie dbali zapatrzeni w syna rodzice. Gimnazjum ukończył w Kaliszu, następnie studiował w Warszawie, a edukację na uczelniach wyższych kontynuował w Paryżu i Heidelbergu, gdzie uzyskał stopień doktora filozofii. Żoną Asnyka była Zofia Kaczorowska, która zmarła po urodzeniu syna. Wychowaniem dziecka zajęli się teściowie, ograniczając kontakt chłopca z ojcem. Sytuacja ta wpłynęła na osamotnienie artysty w późniejszym życiu.

Poeta początkowo związany był ze Lwowem, następnie z Krakowem, brał czynny udział w życiu politycznym, społecznym i kulturalnym GALICJI. Wiele podróżował, był w takich miejscach, jak: Włochy, Tunezja, Algieria czy Indie i Cejlon. Szczególnie zaś umiłował Tatry, należał do członków założycieli Towarzystwa Tatrzańskiego.

Asnyk był poetą czasów niepoetyckich – taką formułę stworzył Julian Krzyżanowski na określenie klimatu nurtu literackiego nazywa-

nego POZYTYWIZMEM. Twórczość artysty rozwijała się w czasach braku zrozumienia dla poezji, braku zaufania do niektórych elementów dziedzictwa romantycznego. Przez wielu historyków literatury Asnyk jest nazywany największym poetą pozytywizmu. Początkowo jego wiersze były pesymistyczne, pełne klęski, smutku, twórczość ta pozostawała pod silnym wpływem romantycznego poety Juliusza Słowackiego (zob. **Chodzi mi o to, aby język giętki / Powiedział wszystko, co pomyśli głowa*). Natomiast utwory powstałe w późniejszym okresie mają charakter refleksyjno-filozoficzny. Oddzielną grupę stanowią liryki miłosne. Asnyk zajmował się również publicystyką (np. SATYRĄ), pisał nowele i dramaty, jednak są one mniej popularne niż wiersze.

Warto wiedzieć

- GALICJA – powszechnie używana nazwa części terytorium Polski, która została przyłączona do Austrii po ROZBIORACH POLSKI. Pełna nazwa tego austriackiego kraju koronnego to Królestwo Galicji i Lodomerii. Na terenie Galicji znajdowały się m.in. takie miasta, jak: Tarnów, Kraków, Sandomierz, Lwów, Przemyśl, Tarnopol.
- INCIPIT – zob. **Polały się łyż me czyste*
- POZYTYWIZM – kierunek w filozofii i literaturze, który rozwinął się w drugiej połowie XIX wieku. W literaturze polskiej to nurt literacki trwający w latach 1864–1894. Druga połowa XIX wieku to intensywny rozwój przemysłu i kapitalizmu. To czas, kiedy Polska znajdowała się pod zaborami trzech państw: Rosji, Austrii i Prus, więc wszystkie tutejsze przemiany społeczne i ekonomiczne były odmienne w zależności od polityki prowadzonej przez zaborców. Pozytywizm cechuje nastawienie społeczne, skupiające uwagę badacza i filozofa na jednostce jako cząstce społeczeństwa i ludzkości. Najpełniejszy obraz terminu „pozytywizm” daje w sześciotomowym dziele *Cours de philosophie positive (Kurs filozofii pozytywnej)* (1830–1842) francuski filozof August Comte, który głosi, że „pozytywny” to ‘realny’, zaprzeczający wszystkiemu, co cudowne, ‘użyteczny’, służący konkretnym działaniom, ‘pewny’, ‘ściśły’ i ‘relatywny’, co oznacza przeciwstawienie się wszystkiemu, co absolutne. Taki światopogląd i styl w kulturze stworzyły warunki sprzyjające rozwojowi realizmu w literaturze. Literatura polska często ten światopogląd wykorzystywała do celów dydaktycznych, wyrażania postawy patriotycznej poprzez pracę i rzetelną edukację. W epoce pozytywizmu powszechne było przekonanie, że poezja jest czymś anachronicznym, a poeta postacią z minionej epoki (ROMANTYZMU). Jest to czas, w którym tworzono przede wszystkim powieści, nowele i opowiadania.

- ROMANTYZM – zob. **Bez serc, bez ducha, to szkieletów ludy*
- ROZBIORY POLSKI – zob. **Jeszcze Polska nie zginęła*
- SATYRA – zob. **My rządym światem, a nami kobiety*

Z opracowań

Asnyk górował nad swymi rówieśnikami nie tylko starannie wypracowaną formą poetycką, ale też kulturą i dyscypliną intelektualną. W znacznej części pojawiają się w jego twórczości motywy wspólne dla całego pokolenia: skargi na „boleść i nędzę żywota”, utrata wiary w ziszczenie się ideałów, wstręt do powszechnego oportunistów i miłośkości uczuciowej, widocznej także w poezji, potępienie współczesnej „sceny świata”, na której panuje zbrodnia, a siła panuje nad prawem (poza losem własnego narodu świadczyły o tym w oczach poety także wydarzenia wojny francusko-pruskiej).

Markiewicz 1999, 285

Asnyk bowiem, którego *communis opinio* traktuje przede wszystkim jako filozofa-moralistę, poeta, z którego cytuje się zazwyczaj banały w rodzaju: „Trzeba z żywymi naprzód iść”, był właśnie poetą, bodajże nawet tragicznym poetą, świadomym własnej niewspółmierności z czasami poezji zdecydowanie niechętnymi. Zmuszany ustawicznie do kompromisów z nimi, usiłował wartość poezji ratować przez opromienianie blaskami jej spraw codziennych i prozaicznych i przez wciąganie w jej orbitę zagadnień, rozwiązywanych przez naukę i filozofię. W ten sposób poeta-intelektualista wiązał poezję z życiem i zdobywał w nim należne jej miejsce. Był jej sługą raczej niż kapłanem i w tym właśnie dopatrywać by się można źródła jego tragizmu.

Krzyżanowski 1962, 262

Bibliografia

- Krzyżanowski J., 1962: *Adam Asnyk poeta czasów niepoetyckich*. W: Tenże: *W kręgu wielkich realistów*. Warszawa.
- Markiewicz H., 1999: *Pozytywizm*. Warszawa.

Wioletta Hajduk-Gawron